

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง "สภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครู สังกัดศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ" สรุปผลได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครู สังกัดศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในด้านต่อไปนี้

1. การใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
2. การจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ครูสังกัดศึกษาที่สอนวิชาท้องถิ่นของเรา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตัวอย่างประชากรมี 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เป็นตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการทำแบบสอบถาม จำนวนทั้งสิ้น 217 คน กลุ่มที่ 2 เป็นตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ซึ่งได้จากตัวอย่างประชากรในกลุ่มที่ 1 จำนวน 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมตัวอย่างประชากรที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จำนวน 15 คน
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมี 2 ชุด คือ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ชุดที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังกัดศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ถามเกี่ยวกับสถานการณ์และข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check list)

ตอนที่ 2 ถามเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านต่อไปนี้

1. การใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
2. การจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 3 ถามเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านต่อไปนี้

1. การใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
2. การจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
4. การใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
5. การวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale)

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เป็นคำถามแบบปลายเปิด (Open-ended)

ชุดที่ 2 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นแบบสัมภาษณ์ชนิดมีโครงสร้าง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลส่วนที่เป็นแบบสอบถาม โดยการส่งทางไปรษณีย์และบางส่วนได้เก็บข้อมูลด้วยตนเอง ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทั้งสิ้น 237 ฉบับ และได้รับแบบสอบถามที่ถูกต้องสมบูรณ์กลับคืน จำนวน 217 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91.56 ส่วนที่เป็นแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 แบบสอบถาม นำมาหาค่าร้อยละ (Percentage) ค่ามัธยฐานเลขคณิต (Arithmetic Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง ส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะ นำมาจัดลำดับความถี่แล้วนำเสนอในรูปความเรียง

4.2 แบบสัมภาษณ์ นำมาหาค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอข้อมูลในรูปตารางประกอบความเรียง

สรุปผลการวิจัย

แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 สรุปผลข้อมูลจากแบบสอบถาม

1. สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ครูสังคมนตรีที่สอนวิชาท้องถิ่นของเราในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เรียนวิชาเอก สังคมศึกษา มีประสบการณ์ในการสอนระหว่าง 11-15 ปี จำนวนวิชาที่สอนต่อสัปดาห์ 3 วิชา จำนวนคาบที่สอนต่อสัปดาห์ 20 คาบขึ้นไป สอนวิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา 1 เป็นส่วนใหญ่ เหตุผลในการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา คือ ถูกมอบหมายให้สอน และครูส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา

2. สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมนตรี ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน โดยส่วนรวม ครูสังคมนตรีปฏิบัติน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียด ครูสังคมนตรีปฏิบัติมากในเรื่องต่อไปนี้ คือ ครูผู้สอนศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชา นำจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนด โดยกลุ่มโรงเรียนไปเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละบท ใช้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นเกณฑ์ ในการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน ใช้แผนการสอนที่ร่วมทำกับกลุ่มโรงเรียนเป็นแนวทาง ในการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนจัดหาหลักสูตร คู่มือหลักสูตร แนวการใช้หลักสูตรฉบับ

ปรับปรุง พ.ศ. 2533 ให้ครูได้ศึกษาอย่างเพียงพอ โรงเรียนสนับสนุนให้ครูผู้สอนร่วมประชุม
เชิงปฏิบัติการกับกลุ่มโรงเรียนเพื่อวางแผนการสอน และจัดทำเอกสารหลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา

แต่ครูสังคมนศึกษาปฏิบัติน้อยด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน
สอนในเรื่องต่อไปนี้เป็น คือ โรงเรียนจัดประชุมโดยเชิญวิทยากรมาบรรยายและแนะนำครูเกี่ยวกับการ
การทำแผนการสอนและเนื้อหาวิชาที่จะสอน ครูในหมวดวิชาสังคมศึกษากับบุคลากรในท้องถิ่น
ร่วมกันจัดทำเอกสารหลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา ครูในหมวดร่วมกันจัดทำแผนการสอน บันทึก
การสอน คู่มือครูหรือคู่มือการสอน หนังสือเรียน/เอกสารประกอบการสอน แบบฝึกหัด และใบงาน
หรือใบความรู้

2.2 ด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน โดยส่วนรวม
ครูสังคมนศึกษาปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

การจัดเนื้อหาวิชา ครูสังคมนศึกษาปฏิบัติมากในเรื่อง
ต่อไปนี้เป็น นำคตินักชาวบ้าน ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์ปัจจุบัน และ
ปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและสังคม มาสอน จัดเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ใน
หลักสูตร จัดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง จัดเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนในการนำ
ไปใช้ในชีวิตประจำวัน จัดโดยคำนึงถึงนโยบายของโรงเรียนและแผนพัฒนาท้องถิ่น จัดให้
สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน ส่วนแหล่งความรู้ที่ครูใช้มากเพื่อรวบรวม
เนื้อหาที่จะสอน คือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และบันทึกเกี่ยวกับท้องถิ่น หน่วยงานราชการ วัดหรือ
สถานที่สำคัญทางศาสนา แต่แหล่งความรู้ที่ครูใช้น้อยคือ พิพิธภัณฑ์หรือศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน หน่วยงาน
หรือสถานประกอบการเอกชน ผู้เชี่ยวชาญหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น

ด้านการใช้หนังสือเรียน ครูสังคมนศึกษาปฏิบัติมากในเรื่อง
ต่อไปนี้เป็น ใช้หนังสือ วารสารที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ใช้ตำราเรียนหรือบทความทาง
วิชาการเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย ใช้หนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชน แต่ปฏิบัติน้อย
ในเรื่องต่อไปนี้เป็น คือ โรงเรียนจัดหาหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวกับ
ท้องถิ่นไว้ให้นักเรียนอย่างเพียงพอ ครูผู้สอนร่วมกับบรรณารักษ์รวบรวมเอกสาร วารสารที่
เกี่ยวกับท้องถิ่นไว้ในห้องสมุดให้นักเรียนศึกษาเพิ่มเติม ครูผู้สอนใช้หนังสือเรียนที่กลุ่มโรงเรียน
ร่วมกันจัดทำ ใช้เอกสารประกอบการสอนที่ครูในหมวดวิชาสังคมศึกษาร่วมกันจัดทำ ใช้หนังสือพิมพ์
ท้องถิ่น จุลสาร เอกสาร แผ่นพับจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน ใช้หนังสือที่พิมพ์แจกใน
โอกาสพิเศษ เช่น หนังสือเกษียณอายุราชการ

2.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมครู
สังคมศึกษาปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

แนวทางการจัดกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก คือ จัด
ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน จัดให้เหมาะสมกับเนื้อเรื่องในแต่ละบทเรียน
จัดให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน จัดเพื่อให้นักเรียนเกิดความสนุกสนาน ใช้
ทรัพยากรท้องถิ่นช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

กิจกรรมในห้องเรียนที่ครูสังคมศึกษาจัดมาก คือ แบ่งกลุ่ม
นักเรียนอภิปรายถึงคุณค่าและความสำคัญของท้องถิ่น บรรยายโดยใช้สื่อการเรียนการสอนประกอบ
ให้นักเรียนวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและเสนอแนวทางแก้ไข ให้นักเรียนรวบรวมรูปภาพ เอกสาร
และข่าวเกี่ยวกับท้องถิ่นแล้วรายงานหน้าชั้นเรียน ให้นักเรียนเขียนคำขวัญ บทความ ภาพ
โปสเตอร์เกี่ยวกับท้องถิ่น แต่กิจกรรมที่ครูจัดน้อย คือ เชิญวิทยากรมาบรรยายและให้นักเรียน
ซักถาม

กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ครูสังคมศึกษาจัดมาก คือ ให้นักเรียน
เข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น มอบหมายให้นักเรียนไปสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น แต่กิจกรรมที่ครู
จัดน้อย คือ จัดทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ ออกสำรวจบริเวณโรงเรียนหรือชุมชนใกล้โรงเรียน จัด
นิทรรศการเกี่ยวกับท้องถิ่น

วิธีสอนที่ครูใช้มาก คือ กระบวนการกลุ่ม การบรรยาย
การอภิปราย การสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ กระบวนการแก้ปัญหา แต่วิธีสอนที่ครูใช้น้อย คือ
กระบวนการสืบสอบ การแสดงบทบาทสมมติ การใช้สถานการณ์จำลอง ใช้บทเรียนสำเร็จรูป

2.4 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น
โดยส่วนรวมครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

สื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้มาก คือ แผนที่ รูปภาพ
ภาพชุด หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ แผนภูมิ เอกสาร วารสาร หนังสือพิมพ์ หรือบันทึก
เกี่ยวกับบุคคลและชุมชน แต่สื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้น้อย คือ เทปบันทึกเสียง รายการ
โทรทัศน์เกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต สไลด์ วัสดุทัศนศึกษาเกี่ยวกับท้องถิ่น ตัวอย่างของจริง
หรือหุ่นจำลอง

ด้านแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก
ในข้อต่อไปนี้ คือ มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งวิทยาการประเภทสถานที่

ให้นักเรียนไปสัมภาษณ์ สอบถามบุคคลในท้องถิ่น จัดกิจกรรมต่อเนื่องในห้องเรียนหลังการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ แต่ปฏิบัติน้อยในเรื่องต่อไปนี้เป็น คือ นำนักเรียนไปทัศนศึกษา เชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยาย/สาธิต

2.5 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยส่วนรวมครู สังคมศึกษาปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณารายละเอียด ข้อที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากที่สุด คือ แจ่งวัตถุประสงค์และวิธีการวัดและประเมินผลให้นักเรียนทราบ และที่ปฏิบัติมาก คือ แจ่งผลการวัดผลให้นักเรียนทราบเพื่อจะได้ปรับปรุงตนเอง ทดสอบย่อยเป็นระยะระหว่างภาคเรียน วัดและประเมินผลความสามารถของนักเรียนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและทักษะปฏิบัติ นำผลจากการประเมินมาปรับปรุงการสอน สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผลแบบต่าง ๆ ขึ้นใช้เอง ทดสอบความรู้พื้นฐานของนักเรียนก่อนการเรียน แต่ปฏิบัติน้อยข้อที่ระบุว่า ทดสอบเฉพาะกลางภาคเรียนและปลายภาคเรียนเท่านั้น

ส่วนวิธีการวัดผลที่ครูใช้มาก คือ ทดสอบด้วยข้อสอบแบบปรนัย ตรวจแบบฝึกหัด ใช้การสังเกตและบันทึกพฤติกรรม พิจารณาคุณค่าของผลงานที่มอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติ ให้อภิปรายแสดงความคิดเห็น หรือรายงานหน้าชั้นเรียน ทดสอบด้วยข้อสอบแบบอัตนัย แต่วิธีการวัดผลที่ครูใช้น้อย คือ สอบปากเปล่าหรือสัมภาษณ์

3. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษา ในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.1 ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน โดยส่วนรวมเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียด ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ งานและการสอนของครูมีมากจึงไม่มีเวลาทำเอกสารหลักสูตร หลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรมีไม่เพียงพอ วิทยากรในท้องถิ่นที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำเอกสารหลักสูตรมีไม่เพียงพอ ไม่มีการจัดนิเทศภายใน ไม่มีการอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับหลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา ครูมีความรู้ ความเข้าใจ ไม่เพียงพอเกี่ยวกับการปรับใช้หลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น

3.2 ด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน โดยส่วนรวมเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียด ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษาเกี่ยวกับการจัดเนื้อหาวิชา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เมื่อครูไปศึกษา ค้นคว้า ขอเอกสาร การจัดเนื้อหาเพื่อให้นักเรียนนำไปพัฒนาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทำได้ยาก ครูไม่สามารถจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นได้ การจัดเนื้อหาให้

สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดประสงค์รายวิชาทำได้ยาก การจัดเนื้อหาเพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าของท้องถิ่นทำได้ยาก

ด้านการใช้หนังสือเรียน ข้อที่เป็นปัญหามาก คือ หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบ สำหรับนักเรียนศึกษา ค้นคว้า มีไม่เพียงพอ เอกสาร หนังสือ ตำราต่าง ๆ สำหรับครูใช้อ้างอิงมีไม่เพียงพอ ขาดแคลนวัสดุ อุปกรณ์ และงบประมาณในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน ครูผู้สอนมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการเขียนตำรา แบบฝึกหัด

3.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยส่วนรวมเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียด ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ การจัดกิจกรรมบางประเภทครูต้องใช้เวลาในการเตรียมมาก นักเรียนขาดทักษะในการค้นคว้ารายงาน ระเบียบของโรงเรียนเป็นอุปสรรคต่อการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาหรือออกฝึกภาคสนาม การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ด้านทำได้ยาก ข้อจำกัดเกี่ยวกับเวลาทำให้ครูต้องใช้การสอนแบบบรรยายมากกว่าวิธีอื่น นักเรียนขาดความสามารถในการอธิบายแสดงความคิดเห็น จำนวนนักเรียนมีมากเป็นอุปสรรคต่อการจัดทัศนศึกษาหรือฝึกภาคสนาม ครูมีความรู้ไม่เพียงพอเกี่ยวกับวิธีสอนแบบใหม่ ๆ เช่น วิธีสอนแบบสืบสอบ วิธีสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ

3.4 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น โดยส่วนรวมเป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียดข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ ห้องสมุดโรงเรียนขาดแคลนหนังสือ เอกสาร สิ่งพิมพ์เกี่ยวกับท้องถิ่นสำหรับนักเรียนศึกษา ค้นคว้า โรงเรียนขาดแคลนสื่อบางชนิด เช่น วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ มีเวลาจำกัดทำให้การออกไปใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ขาดงบประมาณในการจัดทำและจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน ไม่มีคู่มือครู สภาพห้องเรียนไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้สื่อประเภทเครื่องฉาย และเครื่องเสียง ท้องถิ่นขาดแคลนวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถ ครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการสร้างสื่อการเรียนการสอน ครูมีความรู้และประสบการณ์ไม่เพียงพอในการตัดแปลงวัสดุท้องถิ่นมาใช้ประกอบการสอน

3.5 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยส่วนรวมเป็นปัญหาน้อย แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ นักเรียนขาดความรู้และทักษะในการทำข้อสอบแบบอัตนัย การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถด้านการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ทำได้ยาก การวัดและประเมินผลให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนให้ครบทั้งด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัยทำได้ยาก

4. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา
ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปประเด็นสำคัญได้ดังนี้

4.1 ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน ควรกำหนดหลักสูตรให้ชัดเจนเกี่ยวกับขอบเขตของท้องถิ่นที่จะศึกษา กลุ่มโรงเรียนควรมีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร ควรอบรมครูให้มีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา โรงเรียนควรจัดหาหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรให้ครูศึกษาอย่างเพียงพอ โรงเรียนควรเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แก่ครูและควรมีการนิเทศภายใน ครูผู้สอนควรศึกษาหลักสูตรให้เข้าใจและยึดหลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติ บุคลากรในท้องถิ่นควรมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตร กลุ่มโรงเรียนควรกำหนดจุดประสงค์รายวิชาให้ชัดเจน สะดวกแก่การปฏิบัติ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำตัวอย่างหลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา เพื่อเป็นแนวทางแก่ครู

4.2 ด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน ควรจัดเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของท้องถิ่น และเน้นเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน ควรมีหนังสือเรียนที่มีเนื้อหาเฉพาะท้องถิ่น กลุ่มโรงเรียนควรประชุมร่วมกันเพื่อกำหนดเนื้อหาและจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้เป็นไปในแนวเดียวกัน ควรกำหนดเนื้อหาวิชาให้เหมาะสมกับเวลาเรียน วัย ความสามารถและความสนใจของนักเรียน ครูผู้สอนควรจัดทำเอกสารประกอบการสอนโดยศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากหน่วยงานราชการ บุคคล และเอกสารต่าง ๆ ในท้องถิ่น โรงเรียนควรจัดหาหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิง สำหรับนักเรียนใช้อย่างเพียงพอ ไม่ควรให้นักเรียนใช้หนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชน แต่ครูผู้สอนอาจนำมาประยุกต์ใช้ได้โดยคัดเลือกเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสมกับท้องถิ่น ศึกษาในเทศกัจังหวัดควรจัดทำเอกสารหรือหนังสือที่มีข้อมูลเกี่ยวกับจังหวัด และแนะนำครูเกี่ยวกับหนังสือและเนื้อหาที่จะสอน ควรจัดเนื้อหาตามที่หลักสูตรกำหนดโดยศึกษาจากคำอธิบายรายวิชา ควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับการเขียนตำราเรียนหรือหนังสือเรียน ควรส่งเสริมการเขียนหนังสือในกลุ่มผู้รู้ระดับท้องถิ่นเพื่อให้มีหนังสือ ตำราเกี่ยวกับท้องถิ่นเพียงพอ ควรเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญสถานที่ท่องเที่ยว และขนบธรรมเนียมประเพณี

4.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ควรจัดกิจกรรมหลายรูปแบบโดยเน้นกิจกรรมที่นักเรียนมีส่วนร่วมมากที่สุด ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากเอกสารการสัมภาษณ์บุคคลแล้วทำรายงานรวมทั้งอภิปรายในชั้นเรียน ควรจัดกิจกรรมที่นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เช่น จัดทัศนศึกษา การฝึกปฏิบัติภาคสนาม ควรใช้กระบวนการกลุ่มและวิธีสอนที่

เน้นทักษะกระบวนการในการทำงาน เช่น การสอนแบบสืบสอบ ควรเชิญวิทยากรมาบรรยายรวมทั้งการบรรยายของครูผู้สอนโดยมีสื่อประกอบ ให้มีการแสดงบทบาทสมมติ จัดป้ายนิเทศและจัดนิทรรศการ ควรเน้นกิจกรรมที่ทำให้นักเรียนเกิดความรัก ความภูมิใจ และเห็นคุณค่าของท้องถิ่น ควรมีการอบรมครูเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ และวิธีสอนแบบใหม่ ๆ

4.4 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ทำได้ง่าย และผลิตสื่อจากวัสดุที่มีในท้องถิ่นรวมทั้งใช้สภาพแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติทางสังคม และบุคคลในท้องถิ่นเป็นแหล่งวิทยาการประกอบการเรียนการสอน โรงเรียนควรสนับสนุนด้านงบประมาณเพื่อจัดซื้อและผลิตสื่อรวมทั้งงบประมาณในการจัดกิจกรรมนอกสถานศึกษา หน่วยงานราชการและเอกชนในท้องถิ่นควรให้บริการด้านข้อมูล เอกสาร และเป็นวิทยากรแก่โรงเรียน ควรจัดอบรมครูเกี่ยวกับการใช้สื่อและผลิตสื่อ ควรใช้สื่อประเภท แผนที่ รูปภาพ วิดีทัศน์ ภาพนิ่ง หนังสือ สิ่งพิมพ์จากหน่วยงานราชการ ควรพัฒนาศูนย์ข้อมูลท้องถิ่นขึ้นในโรงเรียนเพื่อให้เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลและสื่อการเรียนการสอน ควรมีการสำรวจและแนะนำเกี่ยวกับแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุนภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อเป็นวิทยากรกลุ่มโรงเรียนควรร่วมมือกันผลิตสื่อและนำสื่อที่มีมาแลกเปลี่ยนกัน ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและจัดหาสื่อ

4.5 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน ควรใช้ข้อสอบและการสังเกตพฤติกรรมนักเรียน ควรมีการประชุมปฏิบัติการในกลุ่มโรงเรียนเพื่อจัดทำข้อสอบมาตรฐาน ควรวัดและประเมินผลเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอเพื่อนำผลมาปรับปรุงการสอนของครูและการเรียนของนักเรียน ควรใช้ข้อสอบแบบอัตนัยเพื่อจะได้ทราบแนวคิดและความรู้สึกของนักเรียน ควรจัดอบรมเพื่อให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการวัดผลและการสร้างเครื่องมือวัดผล ควรวัดผลทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และเจตพิสัย โรงเรียนควรจัดหาคู่มือการวัดและประเมินผลให้ครูอย่างเพียงพอ เน้นการวัดและประเมินผลการนำความรู้ไปปฏิบัติจริง

ตอนที่ 2 สรุปผลข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์

1. ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน

โรงเรียนส่วนใหญ่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษามีความรู้เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา โดยสนับสนุนให้ครูเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการทำแผนการสอนร่วมกับกลุ่มโรงเรียนมากที่สุด รองลงมา คือ จัดประชุมย่อยเกี่ยวกับ

การจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราภายในหมวดวิชาสังคมศึกษา เอกสารหลักสูตรที่ครูสังคมศึกษา ร้อยละ 100.0 ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน คือ แผนการสอน รองลงมาใช้แบบฝึกหัด

ส่วนปัญหาในการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนของครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ คือ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่นไม่เพียงพอ

2. ด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน

การจัดเนื้อหาวิชาท้องถิ่นของเราให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่นนั้น ครูสังคมศึกษาร้อยละ 100.0 คำนึงถึงสภาพสังคม เศรษฐกิจ การดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น รองลงมาคำนึงถึงหลักสูตร สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ ปัญหาที่ท้องถิ่นกำลังประสบในปัจจุบัน แนวปฏิบัติในการจัดเนื้อหาวิชา ครูสังคมศึกษาร้อยละ 100.0 รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นจากแหล่งความรู้ต่างๆ เช่น หน่วยงานราชการ รองลงมาคือ วิเคราะห์หลักสูตรจุดประสงค์รายวิชา คำอธิบายรายวิชา การดำเนินการเกี่ยวกับการใช้หนังสือเรียน ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ จัดทำเป็นเอกสารประกอบการสอน

ส่วนปัญหาในการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน ที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ประสบคือ ขาดแคลนหนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบสำหรับนักเรียนศึกษาเพิ่มเติม รองลงมาคือ ครูมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นไม่เพียงพอ

3. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาร้อยละ 100.0 ใช้คือ จัดกิจกรรมที่นักเรียนได้มีโอกาสร่วมงานกับท้องถิ่น เช่น งานประเพณี และจัดกิจกรรมโดยคำนึงถึงการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวันของนักเรียน ลักษณะของกิจกรรมที่ครูสังคมศึกษาร้อยละ 100.0 จัดคือ บรรยายตามหนังสือเรียนหรือเอกสารประกอบการสอน และให้นักเรียนค้นคว้าทำรายงาน รองลงมาคือ ให้นักเรียนแบ่งกลุ่มอภิปราย

ส่วนปัญหาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ประสบคือ นักเรียนขาดทักษะในการรายงานและอภิปรายแสดงความคิดเห็น นักเรียนไม่รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย

4. ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ในการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูสังคมนา ร้อยละ 100.0 ใช้เพื่อช่วยขยายความเข้าใจเนื้อหาในบทเรียน และเพื่อช่วยให้นักเรียนได้รับประสบการณ์มากขึ้น ครูสังคมนา ร้อยละ 100.0 ได้สื่อการเรียนการสอนมาโดยการผลิตขึ้นใช้เอง รองลงมาคือ ขอจากหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์กรเอกชน หน่วยงานราชการ วิธีการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นที่ครูสังคมนา ร้อยละ 100.0 ปฏิบัติ คือ ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น รองลงมาคือ ให้นักเรียนสัมภาษณ์ผู้รู้หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษา ค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ

ส่วนปัญหาในการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นนั้น ครูสังคมนาส่วนใหญ่ประสบปัญหาคือ ขาดแคลนงบประมาณในการซื้อและผลิตสื่อ และการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นทำได้ยาก เพราะปัญหาการเดินทางและค่าใช้จ่าย

5. ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

จุดมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ครูสังคมนาส่วนใหญ่วางไว้ คือ เพื่อประเมินผลการเรียนของนักเรียน รองลงมาคือ เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาของนักเรียน ในการวัดและประเมินผลนักเรียน ครูสังคมนา ร้อยละ 100.0 วัดความเข้าใจ การนำไปใช้ และเจตคติ

ส่วนปัญหาในการวัดและประเมินผลการเรียนการสอนที่ครูสังคมนาส่วนใหญ่ประสบคือ การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดพฤติกรรมของนักเรียนในระดับที่สูงกว่าความรู้ ความจำ ทำได้ยาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมนาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.1 ด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมนาปฏิบัติน้อย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า วิชาท้องถิ่นของเราเป็นรายวิชาใหม่ที่เพิ่งเปิดสอนได้เพียง 2 ปี และลักษณะการนำ

หลักสูตรไปใช้มีความแตกต่างไปจากการใช้หลักสูตรวิชาสังคมศึกษาอื่น ๆ ที่ผ่านมา กล่าวคือ ครูผู้สอนจะต้องนำหลักสูตรไปปรับใช้ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น แต่ครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ในการปรับหลักสูตรมาก่อน ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและการปรับหลักสูตรไม่ดีพอ นอกจากนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่ได้จัดอบรมหรือประชุม สัมมนา เกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเราให้กับครูผู้สอนอย่างทั่วถึง ดังปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ร้อยละ 57.1 ไม่เคยได้รับการอบรมหรือประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเรา และจากข้อเสนอแนะปลายเปิด ครูสังคมศึกษาเสนอให้มีการจัดอบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรวิชานี้เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอนได้มากขึ้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า จากประเด็นดังกล่าวข้างต้นอาจเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ นำหลักสูตรไปใช้น้อย

แต่เมื่อพิจารณาในรายละเอียดแต่ละข้อ พบว่า ข้อที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก คือ ครูผู้สอนศึกษาหลักสูตร คำอธิบายรายวิชา และจุดประสงค์รายวิชา นำจุดประสงค์รายวิชาที่กำหนดโดยกลุ่มโรงเรียนไปเขียนจุดประสงค์การเรียนรู้แต่ละบทเรียน ใช้วัตถุประสงค์ของหลักสูตรเป็นเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งการปฏิบัติดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวการใช้หลักสูตรที่ กรมวิชาการ (2533 ง : 19) ได้เสนอไว้ว่า โรงเรียนควรจัดเตรียมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรและเอกสารอื่น ๆ ให้พร้อม เพื่อให้ครูได้ศึกษาหรือใช้เป็นคู่มือ เช่นเดียวกับข้อเสนอแนะของ ลาวัณย์ วิทยาวุฒิกุล (2533 : 76) ที่เสนอว่าการนำหลักสูตรไปใช้ให้เกิดประสิทธิภาพนั้น ครูควรศึกษาเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรทุกชนิดอย่างละเอียด และวางแผนการเรียนการสอนอย่างมีระบบโดยยึดวัตถุประสงค์ของหลักสูตรและวัตถุประสงค์รายวิชาเป็นหลัก

1.2 ด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน

ผลการวิจัยโดยรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก และเมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

การจัดเนื้อหาวิชา ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากในเรื่องต่อไปนี้เป็น นาคติชาวบ้าน ค่านิยม ความเชื่อ ขนบธรรมเนียมประเพณี เหตุการณ์ปัจจุบัน และปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม มาสอน จัดเนื้อหาตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และจัดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการ

วิจัยของ จาริก บุญไชย (2530 : 77) ที่ศึกษาความคิดเห็นของนักศึกษาในสหวิทยาลัย ศรีอยุธยา เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นพบว่า นักศึกษาเห็นด้วยมากกว่าควรศึกษาปัญหา ของท้องถิ่นในปัจจุบันและวิธีแก้ปัญหา ศึกษาประวัติและคุณค่าของสถานที่สำคัญ และความสัมพันธ์กับ ชุมชนท้องถิ่น พัฒนาการสำคัญของท้องถิ่นทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ และผลการวิจัย ของ สมควร สุขดา (2534 : 115) ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญ ทางการศึกษาในท้องถิ่น และครูอาจารย์สังคมศึกษาในจังหวัดสระบุรี พบว่า บุคคลเหล่านั้นต้องการ ให้จัดเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์มากเป็นอันดับ 1 รองลงมาคือ เนื้อหาเกี่ยวกับ ขนบธรรมเนียมประเพณี บุคคลสำคัญของท้องถิ่น และประวัติศาสตร์ความเป็นมา ผู้วิจัยมีความเห็น ว่า ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะ ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่จบการ ศึกษาระดับปริญญาตรี จากสถาบันผลิตครู โดยเฉพาะวิทยาลัยครู ที่มีหน้าที่โดยตรงในการอนุรักษ์ วัฒนธรรมท้องถิ่น ทำให้ครูที่จบจากสถาบันผลิตครู เหล่านี้มีความตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ จุดเน้นของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 มุ่งเน้นการจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้จึง พบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก ในการจัดเนื้อหาที่เหมาะสมและสอดคล้องกับท้องถิ่นนั้น ๆ และ เป็นเนื้อหาที่ชี้ให้เห็นถึงปัญหาความต้องการของท้องถิ่น ซึ่งเป็นการนำข้อมูลใกล้ตัวนักเรียน และ ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในท้องถิ่นมาให้เด็กเรียนศึกษา เพื่อช่วยให้นักเรียนมีความเข้าใจในสภาพแวดล้อม รอบตัว และได้มีโอกาสฝึกการวิเคราะห์ หาเหตุผลจากตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริง ทำให้นักเรียนสามารถ นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

ส่วนแหล่งความรู้ที่ครูใช้มากเพื่อรวบรวมเนื้อหาที่จะสอน คือ เอกสาร สิ่งพิมพ์ และบันทึกเกี่ยวกับท้องถิ่น หน่วยงานราชการ วัดหรือสถานที่สำคัญทางศาสนา ซึ่ง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมศักดิ์ รัตนธรรมธาดา (2531 : 61) ที่พบว่า ครูอาจารย์ผู้สอน วิชาสังคมศึกษาใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ต่อไปนี้ คือ วัด หน่วยงานราชการต่าง ๆ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ค่อนข้างมาก แต่แหล่งความรู้ที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยนี้ใช้น้อย คือ พิพิธภัณฑ์หรือศูนย์วัฒนธรรมพื้นบ้าน ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะไม่มีการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์หรือศูนย์วัฒนธรรม พื้นบ้านในท้องถิ่นนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่เป็นดังนี้อาจเป็นเพราะ ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 91.3 ได้รับมอบหมายให้มีชั่วโมงสอนมาก (มากกว่า 16 คาบต่อสัปดาห์) จึงทำให้มีเวลาจำกัดที่จะออกไปมีบทบาทในการร่วมมือกับชุมชน

เพื่อรวบรวมผลงานศิลปะพื้นบ้าน และจัดตั้งศูนย์วัฒนธรรมขึ้นภายในท้องถิ่น เพื่อใช้เป็นแหล่งความรู้ ประกอบการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา

ด้านการใช้หนังสือเรียน ผลการวิจัยพบว่า ครูสังคมนิยมศึกษาปฏิบัติ มากในเรื่องต่อไปนี้ คือ ใช้หนังสือ วารสารที่มีเรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ใช้ตำราเรียนหรือ บทความทางวิชาการเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ไทย ใช้หนังสือเรียนจากสำนักพิมพ์เอกชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศาสตร์ จิตนะ (2528 : 86) รอยเดือน สุภาพ (2529 : 73) และ รัชนี้ นุ่มเจริญ (2535 : 111) ที่พบว่า ครูสังคมนิยมใช้ หนังสือเรียน หนังสือพิมพ์ นิตยสาร วารสาร และตำราวิชาการของมหาวิทยาลัย ในการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษามาก ข้อค้นพบดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า ครูสังคมนิยมที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัย นี้ใช้หนังสือหลายเล่มและหลายประเภทประกอบการเรียนการสอน ไม่ได้ยึดตำราเรียนเพียง เล่มเดียว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะ ครูสังคมนิยมที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ส่วนใหญ่ ร้อยละ 89.4 จบการศึกษาระดับปริญญาตรี จึงมีประสบการณ์ในการเรียนโดยการศึกษา ค้นคว้า เพื่อทำรายงาน ทำให้ได้ฝึกการใช้หนังสือ วารสาร ตำราต่าง ๆ เป็นเหตุให้ครูสังคมนิยมมีทักษะ ในการใช้หนังสือหลายเล่มและหลายประเภท และเหตุผลอีกประการหนึ่ง คือ กรมวิชาการไม่ผลิต หนังสือเรียนวิชาท้องถิ่นของเรา เพราะมีนโยบายให้ครูผู้สอนจัดทำเนื้อหาและเอกสารประกอบการสอนเอง (กรมวิชาการ 2533 ค : 43) ครูผู้สอนวิชาท้องถิ่นของเราจึงจำเป็นต้องใช้ หนังสือหลายเล่ม เพื่อรวบรวมเนื้อหาสำหรับการเรียนการสอน

1.3 ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมนิยมปฏิบัติมาก และเมื่อพิจารณา รายละเอียดปรากฏผลดังนี้

แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูสังคมนิยมปฏิบัติ มาก คือ จัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของบทเรียน จัดให้เหมาะกับเนื้อเรื่องในแต่ละ บทเรียน จัดให้เหมาะสมกับวัยและประสบการณ์ของผู้เรียน นับว่าเป็นที่น่ายินดีที่ครูส่วนใหญ่เข้าใจ วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ จึงจัดได้สอดคล้องกับที่ พิบูลศรี วาสนสมสิทธิ์ (2526 : 166-168) ได้เสนอไว้ว่า ควรจัดกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุ วัตถุประสงค์ของบทเรียนทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ ด้านเจตคติและทักษะ และกิจกรรม ที่จัดควรเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

กิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ครูสังคัมศึกษาจัดมาก คือ แบ่งกลุ่มนักเรียนอภิปราย การบรรยายโดยใช้สื่อประกอบ ให้นักเรียนวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางแก้ปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับแนวการศึกษาท้องถิ่นที่ ประเสริฐ วิทยารัฐ (2525 : 22-23) ได้เสนอไว้ว่า ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้สภาพการณ์ทุกด้านในท้องถิ่นด้วยตนเองจากวิธีการสังเกตและจดบันทึกข้อมูล แล้วนำข้อมูลนั้นมาอภิปราย ตีความ และแปลความอย่างมีเหตุผล ตลอดจนรู้จักแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นและเสนอแนวทางการปรับปรุง และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จารึก บุญไชย (2530 : 78) ที่พบว่า นักศึกษาเห็นด้วยมากกับกิจกรรมที่ให้นักศึกษา อภิปรายแสดงความคิดเห็นและการบรรยายของอาจารย์ผู้สอนโดยใช้สื่อการเรียนต่าง ๆ ประกอบ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ อนันต์ไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534 : 112) ที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญ การศึกษาในท้องถิ่นและครูอาจารย์สังคัมศึกษาในจังหวัดปราจีนบุรีเห็นด้วยว่า กิจกรรมการเรียน การสอนวิชาท้องถิ่นของเราสำหรับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นควรประกอบด้วย การศึกษาค้นคว้า การ อภิปรายแสดงความคิดเห็น ส่วนกิจกรรมการเรียนการสอนที่ครูสังคัมศึกษาจัดน้อย คือ เชิญวิทยากร มาบรรยาย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นุสรรา โอริคาสะ (2535 : 132) ที่พบว่า กิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ครูสังคัมศึกษาจัดน้อยคือ การเชิญวิทยากรมาบรรยาย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมี ความเห็นว่า อาจเนื่องมาจากผู้บริหารไม่ได้กำหนดเป็นนโยบายให้ชัดเจน ครูจึงไม่เห็นความสำคัญ ของการจัดกิจกรรมโดยเชิญวิทยากรมาบรรยายในโรงเรียน อีกประการหนึ่ง ระบบราชการทำให้ การติดต่อเชิญวิทยากรมีขั้นตอนมากและเสียเวลา รวมทั้งท้องถิ่นอาจขาดแคลนวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถ ครูสังคัมศึกษาจึงปฏิบัติน้อยในเรื่องนี้

สำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนนอกห้องเรียนที่ครูสังคัมศึกษา จัดมาก ได้แก่ ให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมท้องถิ่น มอบหมายให้นักเรียนไปสัมภาษณ์บุคคลในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของ วิจิตร สินสิริ (2521 : 366-367) ที่เสนอแนะเกี่ยวกับ กิจกรรมการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไว้ว่า ควรมีการจัดกลุ่มพิจารณาวิเคราะห์ข้อมูล หลักฐาน การรายงาน การอภิปรายและซักถามปัญหา ตลอดจนการเข้าร่วมกิจกรรมสังคัม วัฒนธรรมประเพณีของประชาชน และการสัมภาษณ์ประชาชนในท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลการวิจัย ของ สมควร สุขดา (2534 : 133) ที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษาในท้องถิ่น และครู อาจารย์สังคัมศึกษาเสนอแนะให้จัดกิจกรรมต่อไปนี้ คือ การสัมภาษณ์ผู้รู้ และการจัดกิจกรรมเนื่อง ในวันประเพณีต่าง ๆ เป็นที่น่าสังเกตว่า กิจกรรมนอกห้องเรียนที่ครูสังคัมศึกษาจัดน้อย คือ การจัด ทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ การออกสำรวจบริเวณโรงเรียนหรือชุมชนใกล้โรงเรียน ทั้งที่กิจกรรม

เหล่านี้เป็นกิจกรรมที่จะทำให้ให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้เห็น ได้สัมผัส และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ซึ่งจะเป็นประสบการณ์ที่มีคุณค่าและมีประโยชน์ต่อนักเรียน ดังที่ กรมวิชาการ (2533 ง : 31) ได้ให้แนวทางเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนรายวิชาท้องถิ่นประสบผลสำเร็จไว้ว่า จัดกระบวนการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง โดยตั้งสภาพนอกโรงเรียนเข้าสู่การเรียนของนักเรียนและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น รวมทั้งใช้ทรัพยากรในท้องถิ่น เข้ามามีส่วนช่วยในกระบวนการเรียนการสอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูสังคมศึกษาจัดกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นในระดับน้อย อาจเป็นเพราะครูสังคมศึกษาประสบความยุ่งยากในการเตรียมการและดำเนินการจัดกิจกรรมนอกสถานที่ รวมทั้งอุปสรรคในเรื่องงบประมาณ เวลาและจำนวนนักเรียนที่มีมาก ดังที่ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534 : 113) และ สุวรรณ ฤทธิมนตรี (2525 : 116-119) ได้วิจัยพบว่า การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาประสบปัญหาในเรื่องเวลา ระเบียบของโรงเรียน ค่าใช้จ่ายและการเตรียมงาน ทำให้ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อยในเรื่องนี้

เทคนิคและวิธีสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้มาก ได้แก่ กระบวนการกลุ่ม การบรรยาย การอภิปราย แสดงให้เห็นว่าครูสังคมศึกษาใช้วิธีการสอนหลากหลาย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการสอนแต่ละครั้งย่อมมีจุดมุ่งหมายหลายประการ ซึ่งจุดมุ่งหมายแต่ละอย่างจะบรรลุผลสำเร็จได้ต้องอาศัยวิธีสอนแต่ละแบบที่เหมาะสม และการที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ใช้กระบวนการกลุ่มมาก โดยมีค่ามัธยเลขคณิตสูงสุด ($\bar{X} = 3.6$) อาจเนื่องมาจากเหตุผลต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ร้อยละ 89.4 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจึงอาจได้รับความรู้ ความเข้าใจและมีประสบการณ์ในการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางมาบ้างแล้ว ประการที่สอง จุดเน้นสำคัญของหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ 2533 ข : 1) มุ่งเน้นให้จัดการเรียนการสอนโดยเน้นกระบวนการ ซึ่งกระบวนการกลุ่มเป็นกระบวนการเรียนการสอนในวิชาสังคมศึกษาที่จะช่วยฝึกให้นักเรียนทำงานอย่างมีระบบ มีทักษะในการทำงาน มีทักษะในการวางแผนงานและการทำงานร่วมกับผู้อื่น ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ จึงปฏิบัติมากในการใช้กระบวนการกลุ่ม ส่วนการที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ยังคงใช้วิธีการบรรยายมากนั้น เป็นเรื่องที่ผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ผิดปกติ ดังที่ได้มีงานวิจัยของ นุชิต ศรีอาจ (2530 : 164) บานชื่น บุญประเสริฐ (2534 : 108) และ นุสรุา โอริคาสะ (2535 : 131) พบว่าครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีบรรยาย ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่เป็นเช่นนี้อาจมีสาเหตุมาจาก

ข้อจำกัดในเรื่องเวลา และอีกประการหนึ่งอาจเป็นเพราะการขาดแคลนอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน และหนังสือที่ใช้อ่านประกอบและช่วยในการค้นคว้า ทำให้ครูสังคมศึกษานิยมใช้การสอนแบบบรรยาย

นอกจากนี้มีข้อนำสังเกตอีกประการหนึ่งคือ ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ใช้วิธีสอนแบบกระบวนการแก้ปัญหา มาก แต่ใช้กระบวนการสืบสอบน้อย ทั้งที่วิธีสอนทั้ง 2 มีขั้นตอนคล้ายคลึงกัน ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเนื่องมาจากครูสังคมศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่าวิธีสอนแบบสืบสอบเป็นกระบวนการที่ต้องใช้แหล่งข้อมูลเพื่อให้นักเรียนสืบสอบอย่างเป็นระบบมาก แต่ในท้องถิ่นอาจจะขาดแหล่งข้อมูลเพียงพอ และการจัดกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ในชนบทบางแห่งทำได้ยาก นอกจากนี้ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ได้ตอบว่า เป็นปัญหามากในการที่มีความรู้ไม่เพียงพอเกี่ยวกับวิธีสอนแบบใหม่ ๆ เช่น วิธีสอนแบบสืบสอบ จึงเป็นเหตุให้ครูสังคมศึกษาใช้วิธีสอนแบบสืบสอบน้อย

1.4 ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

การใช้สื่อการเรียนการสอน จากการวิจัยพบว่า สื่อการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้มาก คือ แผนที่ รูปภาพ ภาพชุด หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ แผนภูมิ เอกสาร วารสารหรือบันทึกเกี่ยวกับท้องถิ่น ส่วนสื่อการเรียนการสอนที่ครูใช้น้อย คือ เทปบันทึกเสียง รายการโทรทัศน์ สไลด์ วิดิทัศน์ ตัวอย่างของจริง หรือหุ่นจำลอง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534 : 111) ที่พบว่า สื่อการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้ค่อนข้างบ่อย คือ รูปภาพ ข่าวหรือบทความจากสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ส่วนสื่อการเรียนการสอนที่ครูสังคมศึกษาใช้น้อยที่สุด ได้แก่ เทปบันทึกเสียง फिल्मสตริป และหุ่นจำลอง เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ รัชณี นุ่มเจริญ (2535 : 111) ที่พบว่า สารนิเทศที่ครูสังคมศึกษาใช้มากคือ หนังสืออ่านประกอบ ตำราวิชาสังคมศึกษาของมหาวิทยาลัย หนังสือพิมพ์ วารสาร แผนที่ รูปภาพ รายการวิทยุ ส่วนสารนิเทศที่ครูสังคมศึกษาใช้น้อยคือ วิดิทัศน์ เทปบันทึกเสียง รายการโทรทัศน์ หุ่นจำลอง ของตัวอย่าง

การที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ใช้สื่อการเรียนการสอนประเภท แผนที่ และรูปภาพ ภาพชุด มาก โดยมีความถี่มีเลขคณิตมากเป็นอันดับ 1 และ 2 อาจเป็นเพราะเป็นสื่อการเรียนการสอนที่จัดหาหรือจัดทำเองได้ง่าย ราคาถูก และสะดวกต่อการใช้ ซึ่งจากการสัมภาษณ์ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้พบว่า ครู

สังคมศึกษา ร้อยละ 100.0 ได้สื่อการเรียนการสอนมาโดยการผลิตขึ้นใช้เอง และจากข้อเสนอแนะ
 ปลายเปิด ครูสังคมศึกษาเสนอให้ใช้สื่อการเรียนการสอนที่มีและหาได้ง่ายในท้องถิ่น ส่วนการที่ครู
 สังคมศึกษาใช้เทปบันทึกเสียง รายการโทรทัศน์ สไลด์ วิดิทัศน์ ตัวอย่างของจริงหรือหุ่นจำลองน้อย
 อาจเนื่องมาจากสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวมีราคาแพง โรงเรียนขาดแคลนหรือไม่มีงบประมาณ
 ในการจัดซื้อ ดังปรากฏว่า ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ประสบปัญหา
 เกี่ยวกับโรงเรียนขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนบางชนิด เช่น วิดิทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์
 และขาดแคลนงบประมาณในการจัดทำและจัดซื้อสื่อการเรียนการสอน

ด้านแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากใน
 เรื่องต่อไปนี้เป็น มอบหมายให้นักเรียนไปศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากแหล่งวิทยาการประเภทสถานที่ ให้นัก
 นักเรียนไปสัมภาษณ์สอบถามบุคคลในท้องถิ่น จัดกิจกรรมต่อเนื่องในห้องเรียนหลังการใช้ประโยชน์
 จากแหล่งวิทยาการ เช่น การอภิปราย เขียนรายงาน ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ
 วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525 : 119-122) ที่พบว่า วิธีการใช้แหล่งความรู้ในชุมชนที่ครู
 สังคมศึกษาใช้มาก คือ มอบหมายให้นักเรียนไปค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งอื่น ๆ และให้
 นักเรียนเขียนรายงาน ความเรียง และทำแบบทดสอบทั้งปรนัยและอัตนัยหลังการใช้แหล่งชุมชน
 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมศักดิ์ รัตนธรรมชาดา (2531 : 61-62) ที่พบว่า ครู
 สังคมศึกษาส่วนใหญ่ เคยจัดกิจกรรมโดยให้นักเรียนค้นคว้าความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งวิชาการทาง
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและให้นักเรียนอภิปราย เขียนรายงาน หลังจากศึกษาแหล่งวิชาการทาง
 ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น แต่ที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ปฏิบัติน้อยในการใช้
 แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น คือ การนำนักเรียนไปทัศนศึกษาและเชิญวิทยากรในท้องถิ่นมาบรรยาย/
 สาธิต ทั้ง ๆ ที่วิธีการเหล่านี้จะช่วยลดภาระของครูในการศึกษา ค้นคว้า และจัดเตรียมเนื้อหาที่
 จะสอนด้วยตนเอง ตลอดจนเป็นวิธีการใช้ประโยชน์จากแหล่งความรู้ในชุมชนที่นักการศึกษาหลายท่าน
 เช่น เลียนวาร์ด เอส เคนเวอร์ธีย์ (Leonard S. Kenworthy 1968 : 167) และ
 จอห์น ยู ไมเคิลลิส (John U. Michaelis 1972 : 498-499) ได้เสนอแนะไว้ซึ่ง
 ประกอบด้วย การศึกษานอกสถานที่ การเชิญวิทยากรมาพูดให้นักเรียนฟัง การไปสัมภาษณ์ผู้มีความ
 รู้ในชุมชน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ใช้
 ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการ โดยการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาและเชิญวิทยากรมาบรรยาย/สาธิต
 ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจากวิธีการใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการดังกล่าวมีความยุ่งยาก
 เสียค่าใช้จ่ายสูง ต้องมีการวางแผนดำเนินการมีงบประมาณ และมีการติดต่อประสานงานกับ

ฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งครูสังคมศึกษาอาจจะเห็นว่าเป็นการเพิ่มงานและความรับผิดชอบมากขึ้น ทำให้ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อยในเรื่องนี้

1.5 ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมาก เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏว่า ข้อที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากคือ แจ้งผลการวัดผลให้นักเรียนทราบเพื่อปรับปรุงตนเอง ทดสอบย่อยเป็นระยะระหว่างภาคเรียน วัดและประเมินผลความสามารถของนักเรียนทั้งด้านความรู้ ความเข้าใจ เจตคติและทักษะปฏิบัติ และข้อที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากที่สุดคือ แจ้งวัตถุประสงค์และวิธีการวัดและประเมินผลให้นักเรียนทราบ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของธิดา สำราญเกษ (2530 : 89) ที่พบว่า นักเรียนมีความเห็นว่าครูสังคมศึกษาแสดงพฤติกรรมด้านการวัดและประเมินผลในระดับมากในเรื่องต่อไปนี้ ใช้วิธีการวัดผลหลายวิธี บอกให้นักเรียนทราบถึงความมุ่งหมาย เกณฑ์ และวิธีวัดและประเมินผล ตลอดจนแจ้งผลการวัดผลแต่ละครั้งให้นักเรียนทราบ แสดงให้เห็นว่า ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักการวัดและประเมินผล เป็นอย่างดี จึงสามารถปฏิบัติให้สอดคล้องกับระเบียบการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 (กรมวิชาการ 2535 : 4) ที่ระบุว่า "...แจ้งให้นักเรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ วิธีการประเมินผลการเรียน เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชานั้น..."

ส่วนวิธีการวัดผลที่ครูสังคมศึกษาใช้มาก คือ ทดสอบด้วยข้อสอบแบบปรนัย ตรวจแบบฝึกหัด ใช้การสังเกตและบันทึกพฤติกรรม พิจารณาคูณค่าของผลงานที่มอบหมายให้นักเรียนปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ อนันตไชย รุ่งพิทักษ์ไชย (2534 : 113) และสมควร สุขดา (2534 : 134) ที่พบว่า ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาในท้องถิ่นและครูอาจารย์หมวดสังคมศึกษาเห็นด้วยว่า ควรวัดและประเมินผลการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราโดยการสังเกต การตรวจผลงาน และใช้แบบทดสอบ สุวรรณ ฤทธิมนตรี (2535 : 116) ก็ได้วิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากในการวัดและประเมินผลโดยการทำแบบทดสอบ ประเมินจากผลงานที่นักเรียนปฏิบัติและประเมินจากการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน เป็นที่น่าสังเกตว่าครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ใช้ข้อสอบแบบอัตนัยในการวัดและประเมินผลในระดับมาก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูสังคมศึกษาเห็นว่า การเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรามีจุดประสงค์เพื่อให้นักเรียนเกิดความรัก ความผูกพันกับท้องถิ่น เข้าใจปัญหาและเห็นแนวทางแก้ไข ซึ่งข้อสอบแบบอัตนัยเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็น ความรู้สึกที่มีต่อท้องถิ่น ได้อย่างกว้างขวางและเสรี

ตั้งที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ได้เสนอแนะในคำถามปลายเปิดไว้ว่า ควรใช้ข้อสอบแบบอัตนัย เพื่อจะได้ทราบแนวคิดและความรู้สึกต่าง ๆ ของนักเรียนที่มีต่อท้องถิ่น แต่วิธีการวัดผลที่ครูสังคมศึกษาปฏิบัติน้อย คือ การสอบปากเปล่าหรือการสัมภาษณ์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะวิธีการวัดผลดังกล่าว ครูต้องใช้เวลามาก ถ้าจะปฏิบัติกับนักเรียนทุกคนให้ทั่วถึง แต่ครูมีงานและภาระการสอนมากอยู่แล้วจึงไม่มีเวลาเพียงพอที่จะสอบปากเปล่าหรือสัมภาษณ์นักเรียน

2. ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ของครูสังคมศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2.1 ปัญหาด้านการใช้หลักสูตรเพื่อการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า เป็นปัญหามาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรเปิดกว้าง โดยกำหนดจุดประสงค์ เนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างกว้าง ๆ ครูผู้สอนจะต้องกำหนดจุดประสงค์รายวิชาและจุดประสงค์การเรียนรู้ จัดเนื้อหาวิชา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนจัดทำเอกสารประกอบการสอนให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นด้วยตนเอง ซึ่งแตกต่างไปจากการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่ผ่านมาที่กรมวิชาการเป็นผู้จัดทำให้ทั้งเนื้อหาวิชาและเอกสารประกอบการเรียนการสอน เช่น หนังสือเรียน หนังสืออ่านประกอบ คู่มือครูหรือคู่มือการสอน ด้วยเหตุนี้ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ จึงประสบปัญหามากในการใช้หลักสูตรวิชาท้องถิ่นของเราเพื่อการเรียนการสอน

เมื่อพิจารณารายละเอียดแต่ละข้อพบว่า ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ งานและภาระการสอนของครูมีมากจึงไม่มีเวลาจัดทำเอกสารหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปริศนา โนมพรธม (2531 : 93) ที่พบว่า ครูสังคมศึกษามีชั่วโมงสอนมากเกินไปจนทำให้มีเวลาเตรียมการสอนน้อย และจากการสำรวจสภาพทั่วไปของครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ พบว่า ครูสังคมศึกษา ร้อยละ 54.4 สอนมากกว่า 2 วิชาต่อสัปดาห์ และร้อยละ 49.8 สอนมากกว่า 20 คาบต่อสัปดาห์ ทำให้ครูสังคมศึกษาไม่มีเวลาจัดทำเอกสารหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอน จึงเป็นปัญหามาก ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบปัญหาอีกข้อคือ หลักสูตรและเอกสารหลักสูตรสำหรับครูสังคมศึกษาค้นคว้ามีไม่เพียงพอ วิทยากรในท้องถิ่นที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดทำเอกสารหลักสูตรมีไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ภาวิตา หาญวัฒนกุล (2530 : บทคัดย่อ) ที่พบว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนมัธยมศึกษาประสบ ปัญหาขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ ความชำนาญเกี่ยวกับหลักสูตรที่จะช่วยแก้ปัญหาได้ และผลการวิจัยของ นุสรรา โอริคาสะ (2535 : 133) ที่พบว่า โรงเรียนมีหลักสูตร

และเอกสารหลักสูตรไม่เพียงพอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาเรื่องดังกล่าวนี้เป็นปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้นมาช้านานแล้ว และยังไม่ได้รับการแก้ไขจากผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ครูจึงยังประสบปัญหามากเสมอมา

2.2 ปัญหาด้านการจัดเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า เป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏผลดังนี้

การจัดเนื้อหาวิชา จากการวิจัยพบว่าข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา คือ ไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เมื่อครูไปศึกษา ค้นคว้า ขอเอกสาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแหล่งความรู้ต่าง ๆ โดยเฉพาะแหล่งความรู้ที่เป็นหน่วยงานราชการ มีกฎระเบียบ และขั้นตอนต่าง ๆ ในการติดต่อ ซึ่งครูสังคมศึกษาอาจจะต้องใช้เวลาในการติดต่อหลายครั้งจึงจะสำเร็จ ทำให้ครูสังคมศึกษารู้สึกว่าไม่ได้ได้รับความร่วมมือและไม่ได้ความสะดวกในการไปติดต่อ ดังที่ รัชณี นุ่มเจริญ (2535 : 116) ได้วิจัยพบว่า ครูสังคมศึกษามีปัญหามากในการใช้แหล่งสารนิเทศนอกโรงเรียน ในเรื่องระเบียบการติดต่อต่าง ๆ มีวิธีการยุ่งยากเกินไป จากการวิจัยในครั้งนี้ยังพบอีกว่า การจัดเนื้อหาเพื่อให้นักเรียนนำไปพัฒนาและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นทำได้ยาก และครูไม่สามารถจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการ และปัญหาของท้องถิ่นได้ ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง เนื้อหาที่เกี่ยวกับพัฒนาและแก้ปัญหาท้องถิ่นเป็นเรื่องยากเกินไปสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอายุระหว่าง 12-13 ปี ประการที่สอง การกำหนดขอบเขตของท้องถิ่นที่จะศึกษาว่าจะครอบคลุมพื้นที่ใดบ้างทำได้ยาก เพราะท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่กับท้องถิ่นที่นักเรียนอาศัยอยู่อาจไม่ใช่เขตหรือพื้นที่เดียวกัน เช่นในกรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ในตัวจังหวัด แต่นักเรียนเดินทางมาจากต่างอำเภอ ทำให้ครูสังคมศึกษาไม่แน่ใจว่าควรจัดเนื้อหาให้สอดคล้องกับท้องถิ่นใด จึงเป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา และจากข้อเสนอแนะแบบปลายเปิด ครูสังคมศึกษาได้เสนอว่าหลักสูตรควรกำหนดขอบเขตของท้องถิ่นให้ชัดเจน เพื่อสะดวกแก่ครูในการนำไปกำหนดเนื้อหา

ส่วนด้านการใช้หนังสือเรียน จากการวิจัยพบว่า ข้อที่เป็นปัญหามากคือ หนังสือเรียน หนังสืออ้างอิง หนังสืออ่านประกอบ สำหรับนักเรียนศึกษา ค้นคว้า มีไม่เพียงพอ เอกสาร หนังสือ ตำราต่าง ๆ สำหรับครูใช้อ้างอิงมีไม่เพียงพอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สนั่น จันทราชา (2528 : 77) ที่พบว่า ครูสังคมศึกษาเห็นว่า จำนวนหนังสืออ่านประกอบและช่วยในการค้นคว้าสำหรับครูและนักเรียนมีอยู่ในระดับน้อย ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราตามหลักสูตรวิชาสังคมศึกษาระดับมัธยมศึกษา

ตอนต้น ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 นั้น หนังสือเรียนที่มีเรื่องราวเฉพาะเกี่ยวกับท้องถิ่น หนังสืออ่านประกอบ หนังสืออ้างอิงเพื่อช่วยในการศึกษาค้นคว้า เป็นสิ่งที่จำเป็นมากที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ครบถ้วนตามความต้องการของหลักสูตร และช่วยให้ครูสอนนักเรียนได้ตรงตามจุดประสงค์ของหลักสูตร ในขณะที่เดียวกันครูผู้สอนก็ต้องศึกษาค้นคว้า หาข้อมูลมาจัดทำเอกสารประกอบการสอน ดังนั้น ความต้องการเอกสาร หนังสือ หรือตำรา ที่มีข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับท้องถิ่นจึง เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนต้องการมาก ดังที่ครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ได้เสนอแนะในคำถามปลายเปิดว่า ควรส่งเสริมการเขียนหนังสือในกลุ่มผู้รู้ระดับท้องถิ่นเพื่อให้มีหนังสือ หรือตำราเกี่ยวกับท้องถิ่นเพียงพอ ด้วยเหตุนี้การขาดแคลนเอกสาร หนังสือ หรือตำราเกี่ยวกับท้องถิ่น จึงเป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมศึกษา และประเด็นที่เป็นปัญหามากอีกข้อสำหรับครูสังคมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ คือ ขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะหลักสูตรกำหนดให้ครูผู้สอนเป็นผู้จัดทำเอกสารประกอบการสอน โดยไม่มีหนังสือเรียนจากกรมวิชาการออกจำหน่าย ทำให้หมวดสังคมศึกษาต้องมีรายจ่ายเพิ่มขึ้น เพื่อจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ ให้ครูจัดทำเอกสารประกอบการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา แต่หมวดสังคมศึกษามักจะได้รับงบประมาณน้อย จึงไม่สามารถจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้ครูได้เพียงพอ เป็นเหตุให้ครูสังคมศึกษาประสบปัญหามากในการจัดทำเอกสารประกอบการสอน นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ครูมีความรู้และทักษะไม่เพียงพอในการเขียนตำรา แบบฝึกหัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาที่ผ่านมา กรมวิชาการเป็นผู้ดำเนินการผลิตหนังสือเรียนให้ครูใช้ประกอบการเรียนการสอน รวมทั้งมีสำนักพิมพ์เอกชนต่าง ๆ ที่ได้จัดทำหนังสือเรียนที่มีเนื้อหาตรงตามหลักสูตรให้ครูได้เลือกใช้มากมาย ประกอบกับขั้นตอนในการตรวจและพิจารณาหนังสือเพื่อใช้เป็นแบบเรียนมีขั้นตอนยุ่งยาก และใช้เวลานานในการอนุมัติ บังคับเหล่านี้ไม่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูสังคมศึกษาเขียนหรือแต่งตำราขึ้นใช้เอง ทำให้ครูสังคมศึกษาขาดทักษะและประสบการณ์ในการเขียนตำราหรือหนังสือเรียน

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูสังคมศึกษาปฏิบัติมากในด้านการจัดเนื้อหาและการใช้หนังสือเรียน แต่ก็ประสบปัญหามากเช่นกันในด้านนี้ ที่เป็นเช่นนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจเนื่องมาจากนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ ครูผู้สอนปรับรายละเอียดของเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ครูสังคมศึกษาจึงได้พยายามปฏิบัติมาก เพื่อให้เป็นไปตามนโยบายของกระทรวง แต่การจัดรายละเอียดของเนื้อหาวิชาและการใช้หนังสือเรียนให้สอดคล้องและสนองความต้องการของท้องถิ่น เป็นสิ่งใหม่สำหรับครูสังคมศึกษา จึงเป็นเหตุให้ครูสังคมศึกษาประสบปัญหามากในด้านนี้ ซึ่งก็

นับว่าเป็นเหตุผลที่มีความสัมพันธ์กัน แต่ก็เป็นนิมิตที่ดีที่ครูสังคัมศึกษาได้พยายามปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง ทั้งที่ประสบปัญหามาก็ยังพยายามปฏิบัติมาก ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าครูผู้สอนเหล่านี้จะสามารถแก้ปัญหาได้เมื่อมีประสบการณ์เพิ่มขึ้น

2.3 ปัญหาด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า เป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เป็นปัญหา คือ การจัดกิจกรรมบางประเภทครูต้องใช้เวลานานในการเตรียมมาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ บานชื่น บุญประเสริฐ (2534 : 106) และ สุวรรณ ฤทธิมนตรี (2535 : 109-111) ที่พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียนและกิจกรรมหลักสูตรมีปัญหาเรื่องเวลาไม่เพียงพอทั้งเวลาที่ใช้ในการเตรียมและเวลาในขณะดำเนินกิจกรรม ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูสังคัมศึกษาจะต้องยอมเสียเวลาถ้ากิจกรรมเหล่านั้นจะนำไปสู่การพัฒนาพฤติกรรมทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัยแก่นักเรียน และถึงแม้กิจกรรมเหล่านั้นจะต้องใช้เวลาในขณะดำเนินกิจกรรมมาก จนอาจทำให้สอนเนื้อหาไม่ทัน แต่ครูสังคัมศึกษาไม่ควรวิตกกังวล เพราะนักเรียนที่ได้รับการฝึกให้รู้จักแสวงหาความรู้ จะสามารถศึกษา ค้นคว้า หาข้อมูลได้ด้วยตนเอง

ผลการวิจัยครั้งนี้พบปัญหาอีกข้อคือ นักเรียนขาดทักษะในด้านการค้นคว้ารายงาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรัช กลิ่นสุบรรณ (2530 : 50) ที่พบว่า นักเรียนขาดทักษะในด้านการค้นคว้ารายงานประกอบการเรียน ที่เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าอาจเป็นเพราะนักเรียนไม่มีเวลาค้นคว้าด้วยตนเองเพราะต้องเรียนหนังสือทั้งวัน และไม่มีแหล่งความรู้เพียงพอ โดยเฉพาะในต่างจังหวัด นอกจากนี้อาจจะเนื่องมาจากนักเรียนไม่ได้รับการฝึกฝนให้รู้ระเบียบวิธีการค้นคว้า การวิเคราะห์ข้อมูล การเลือกสรรข้อมูล ที่เหมาะสมมาบรรจุในรายงานเพื่อให้ได้งานที่มีคุณภาพ ทำให้นักเรียนขาดทักษะในการค้นคว้าด้วยตนเอง นอกจากนี้ผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบว่า ระเบียบของโรงเรียนเป็นอุปสรรคต่อการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาหรือออกฝึกภาคสนาม ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากการนำนักเรียนไปทัศนศึกษาหรือออกฝึกภาคสนาม ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของนักเรียน กระทรวงศึกษาธิการจึงต้องกำหนด กฎเกณฑ์ ข้อบังคับต่าง ๆ ไว้มาก เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยและเพื่อให้ผู้ปกครอง เกิดความมั่นใจจนยินยอมให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมได้ จึงเป็นการยากที่ครูสังคัมศึกษาจะปฏิบัติตามได้ครบถ้วน ดังที่ สมศักดิ์ รัตนธรรมธาดา (2531 : 36) ได้วิจัยพบว่า ระเบียบการต่าง ๆ ในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ที่มีมากเกินไป

เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ครูสังคมนาศึกษามีการปฏิบัติมากในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งที่ผลการวิจัยด้านปัญหาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนก็ได้พบว่า ครูสังคมนาศึกษามีปัญหามากเช่นกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดกิจกรรมการเรียนมากและหลากหลาย ครูย่อมพบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ มากขึ้นด้วย แต่เป็นสิ่งที่น่ายินดีที่ครูสังคมนาศึกษาได้พยายามปฏิบัติมาก ซึ่งอาจมีผลให้ครูหาวิธีแก้ปัญหาและปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2.4 ปัญหาด้านการใช้สื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการในห้องเรียน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า เป็นปัญหามาก เมื่อพิจารณารายละเอียดพบว่า ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมนาศึกษา คือ ห้องสมุดโรงเรียนขาดแคลนหนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ เกี่ยวกับห้องเรียนสำหรับนักเรียนศึกษา ค้นคว้า โรงเรียนขาดแคลนสื่อบางชนิด เช่น วิทยุทัศน์ ภาพยนตร์ สไลด์ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีโนรส สุภาสัย (2529 : 127) ที่พบว่า โรงเรียนขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนด้านโสตทัศนศึกษา เช่น สไลด์ เทป ภาพยนตร์ และห้องสมุดมีเอกสารเพื่อการศึกษา ค้นคว้า ประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ รอยเดือน สุภาพ (2529 : 97-98) ที่พบว่า ปัญหาในการใช้สื่อการเรียนการสอนของครูสังคมนาศึกษา คือ สื่อการเรียนมีจำนวนจำกัด ไม่มีสื่อการเรียนที่ต้องการใช้อยู่ในโรงเรียน ครูขาดความรู้และประสบการณ์ในการดัดแปลงวัสดุในห้องเรียนมาใช้ประกอบการสอน ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัญหาการขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนประเภทต่าง ๆ ของครูสังคมนาศึกษา มีสาเหตุสำคัญมาจากการขาดแคลนงบประมาณ ดังที่ ครูสังคมนาศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ให้สัมภาษณ์ว่า ประสบปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการซื้อและผลิตสื่อการเรียนการสอน การที่งบประมาณในการจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนสำหรับวิชาสังคมนาศึกษามีจำนวนจำกัด และจะต้องจัดสรรงบประมาณที่มีอยู่จำกัดนี้ สำหรับจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนวิชาสังคมนาศึกษาวิชาอื่นด้วยนอกจากวิชาห้องเรียนของเรา ทำให้งบประมาณที่จะจัดซื้อสื่อการเรียนการสอนวิชาห้องเรียนของเรามีไม่เพียงพอ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ถ้าครูผู้สอนจะพยายามผลิตสื่อการเรียนการสอนใช้เอง จากวัสดุที่หาได้ง่ายในห้องเรียนหรือวัสดุเหลือใช้ และให้นักเรียนร่วมมือกันผลิตสื่อ ก็อาจจะทำให้ปัญหาลดน้อยลงได้

นอกจากนี้ ประเด็นที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคมนาศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้อีกข้อคือ มีเวลาจำกัดทำให้การออกไปใช้แหล่งวิทยาการในห้องเรียนประกอบการเรียนการสอนไม่เพียงพอ ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ วรลักษณ์ รัตติกาลชลากร (2525 : 133) และ เขาวฤทธิ์ จงเกษกรณ์ (2529 : 116) ที่พบว่า การออกไปใช้แหล่งความรู้ในชุมชนเป็นปัญหามากเนื่องจากมีเวลาจำกัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการออกไปใช้แหล่ง

ความรู้ในท้องถิ่นต้องใช้เวลามาก ทั้งเวลาในการเดินทางและขณะกำลังศึกษา ค้นคว้า และเหตุผลอีกประการหนึ่งคือ แหล่งวิทยาการในท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานราชการบางแห่ง ไม่เปิดทำการในวันเสาร์-อาทิตย์ ครูและนักเรียนจะไปใช้ประโยชน์ได้เฉพาะในเวลาเรียน เป็นเหตุให้ต้องใช้เวลาเรียนของวิชาอื่น ๆ ด้วย ด้วยเหตุนี้เรื่องเวลาจึงเป็นปัญหาหรืออุปสรรคสำคัญต่อการออกไปใช้ประโยชน์จากแหล่งวิทยาการในท้องถิ่นประกอบการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา

2.5 ปัญหาด้านการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

ผลการวิจัยโดยส่วนรวมพบว่า เป็นปัญหาน้อย แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดปรากฏว่า ข้อที่เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคัมศึกษา คือ นักเรียนขาดความรู้และทักษะในการทำข้อสอบแบบอัตนัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูสังคัมศึกษาส่วนใหญ่นิยมใช้ข้อสอบแบบปรนัย ทำให้นักเรียนไม่ได้ฝึกการเขียนแบบความเรียง ดังที่ เอกวิทย์ ณ ถลาง ได้บรรยายในการสัมมนาเรื่อง หลักสูตรสังคัมศึกษาระดับมัธยมศึกษา (กรมวิชาการ 2531 : 13-14) ไว้ว่า การใช้ข้อสอบแบบปรนัยทำให้ผู้เรียนเขียนความเรียงไม่เป็น เช่นเดียวกับผลการวิจัยของ ปรีชา สามัคคี (2530 : 104) ที่พบว่า ครูสังคัมศึกษามีปัญหามากเกี่ยวกับการใช้ข้อสอบแบบให้ตอบยาว ๆ หรือแบบเรียงความ ทำให้ครูสังคัมศึกษาหลีกเลี่ยงการใช้ข้อสอบแบบอัตนัย นักเรียนจึงขาดทักษะในการทำข้อสอบแบบประเภทนี้ การวิจัยครั้งนี้ยังพบปัญหาอีกข้อคือ การสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดความสามารถด้านการนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ทำได้ยาก ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิรัช กลิ่นสุพรรณ (2530 : 55) ที่พบว่า ครูสังคัมศึกษามีปัญหามากในเรื่อง ขาดความสามารถในการสร้างข้อสอบเชิงวิเคราะห์ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะที่ผ่านมาครูสังคัมศึกษามุ่งเน้นสอนเนื้อหา การวัดผลจึงเป็นการวัดความรู้ ความจำเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ครูสังคัมศึกษาไม่ได้ฝึกการสร้างแบบทดสอบเพื่อวัดการนำไปใช้ การวิเคราะห์ และการสังเคราะห์ และงานวิจัยของ กุหลาบ ดิยะสัตย์กุลโกวิท (2528 : 124) ก็ได้พบว่า ครูสังคัมศึกษาส่วนมากต้องการการนิเทศการสร้างข้อสอบวัดการนำไปใช้มากเป็นอันดับ 1

นอกจากนี้ ครูสังคัมศึกษาที่เป็นตัวอย่างประชากรในการวิจัยนี้ ยังมีปัญหามาก ในด้านการวัดและประเมินผลให้บรรลุวัตถุประสงค์การเรียนการสอนทั้งด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ชีโนรส สุภาสัย (2529 : 128) และ สุวรรณา ฤทธิมนตรี (2535 : 110) ที่พบว่า การวัดและประเมินผลให้ครบถ้วนตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรทั้งด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย เป็นปัญหามากสำหรับครูสังคัมศึกษา ในประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า อาจมีสาเหตุเนื่องมาจากครูสังคัมศึกษาเคยชินกับการวัดและประเมินผล ที่มุ่งวัดความสามารถด้านความรู้ ความจำ และการใช้ข้อสอบแบบปรนัย

สะดวกกว่าทั้งในการสร้างข้อสอบและการให้คะแนน อีกประการหนึ่งการวัดและการประเมินผลด้านเจตคติ และทักษะปฏิบัติ ครูต้องใช้เวลามาก จึงอาจเป็นเหตุให้การวัดและประเมินผลให้ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้งด้านพุทธิพิสัย เจตพิสัย และทักษะพิสัย ทำได้ยาก

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับกระทรวงศึกษาธิการ

1. กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราให้ชัดเจน ทั้งในด้านวัตถุประสงค์ ขอบเขต เนื้อหา วิธีการจัดกิจกรรม เพื่อครูจะได้ใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน เพื่อพัฒนาความตระหนักเกี่ยวกับท้องถิ่นแก่นักเรียน
2. กรมวิชาการ ควรจัดทำคู่มือหลักสูตร แนวการใช้หลักสูตร เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ออกเผยแพร่ให้ครูผู้สอนอย่างทั่วถึง
3. กรมสามัญศึกษา ควรร่วมมือกับสถาบันอุดมศึกษาในท้องถิ่น จัดประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับ เทคนิคการศึกษาและเขียนเอกสาร "ท้องถิ่นของเรา" แก่ครูผู้สอน เพื่อให้ครูผู้สอนได้มีความรู้ถึงเทคนิควิธีการได้มาและการตีความหมายของข้อมูลท้องถิ่น ตลอดจนสามารถเขียนเอกสาร "ท้องถิ่นของเรา" เพื่อใช้ประกอบการเรียนการสอนได้
4. ศึกษาธิการจังหวัดและศึกษาธิการเขตการศึกษา ควรร่วมมือและช่วยเหลือกลุ่มโรงเรียน จัดประชุมปฏิบัติการเกี่ยวกับ แนวทางการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา เพื่อให้ครูผู้สอนได้ข้อมูลที่เป็นรายละเอียดของเนื้อหาวิชา กำหนดการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับหลักสูตรใหม่ที่เน้นทักษะกระบวนการ สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผล

ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารโรงเรียน

1. ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายให้ชัดเจนว่า ครูทุกคนมีหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่นแก่นักเรียน โดยสอนสอดแทรกในทุกวิชานอกเหนือจากวิชาสังคมศึกษาซึ่งสอนโดยตรง และส่งเสริมการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เพื่อให้ให้นักเรียนมีความตระหนักและรับผิดชอบต่อชุมชนที่ตนอาศัยอยู่

2. ผู้บริหารโรงเรียนในฐานะผู้นำทางวิชาการ ควรส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง ให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักสูตร โดยการจัดอบรม สัมมนา ประชุมเชิงปฏิบัติการ เชิญวิทยากรมาบรรยาย เพื่อให้ครูมีความรู้และสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีการนิเทศ ติดตามผลการใช้หลักสูตร ว่ามีปัญหาและอุปสรรคอะไรหรือไม่ เพื่อหาทางช่วยเหลือต่อไป

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรกำหนดนโยบายสำหรับหมวดสังคมศึกษา เกี่ยวกับ การเปิดสอนวิชาท้องถิ่นของเราว่า ควรเปิดสอนให้ครบทั้ง 3 รายวิชา คือ วิชา ส 071 ท้องถิ่นของเรา วิชา ส 072 ท้องถิ่นของเรา 2 และวิชา ส 073 ท้องถิ่นของเรา 3 เนื่องจากเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกัน โดยให้ครูผู้สอนจัดทำบทเรียนเพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างมีความสัมพันธ์กันเป็นระบบ

4. ผู้บริหารโรงเรียนควรให้ความสำคัญแก่ผู้ปกครองนักเรียน หรือประชาชนใน ท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา เพราะบุคคลเหล่านี้มี ประสบการณ์ชีวิตจริง มีภูมิปัญญาหลากหลาย ที่จำเป็นต่อการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา เพื่อให้การเรียนการสอนสอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นอย่างแท้จริง และนักเรียนสามารถนำ ความรู้ไปใช้ได้ในชีวิตจริง

5. ผู้บริหารโรงเรียนควรสนับสนุนด้านงบประมาณ เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถจัด กิจกรรมการเรียนการสอน ทั้งในและนอกห้องเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนการจัดหาสื่อ การเรียนการสอนทั้งประเภทวัสดุ อุปกรณ์ ให้กับครูอย่างเพียงพอ

6. ผู้บริหารโรงเรียนควรอำนวยความสะดวกและให้ความร่วมมือ ตลอดจน เข้าร่วมกิจกรรมในการพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เพื่อให้ครูมีกำลังใจและ เห็นความสำคัญของการจัดกิจกรรมประเภทนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับครูผู้สอน

1. ครูผู้สอนควรศึกษาหลักสูตร แนวการใช้หลักสูตร และเอกสารประกอบหลักสูตร ให้เข้าใจ เพื่อจะได้นำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นไปตามความต้องการของหลักสูตร

2. ครูผู้สอนควรศึกษา วิเคราะห์ สภาพความต้องการและปัญหาของท้องถิ่น โดยการสำรวจชุมชน สัมภาษณ์ผู้รู้ เข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่น ตลอดจนศึกษาจากหนังสือ เอกสารต่าง ๆ เพื่อรู้จักดี จุดด้อย หรือปัญหา ความต้องการ และความสนใจของท้องถิ่น แล้ว นำไปเป็นข้อมูลสำหรับจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา

3. ครูผู้สอนควรมีความรู้ ความเข้าใจ ในเนื้อหาวิชาท้องถิ่นของเราทั้ง 3 รายวิชา ซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อกัน ดังนั้น ครูผู้สอนทั้ง 3 รายวิชา จึงควรร่วมกันจัดทำหลักสูตร เนื้อหา และจัดการเรียนการสอนให้ครบทั้ง 3 รายวิชา เพื่อจัดกิจกรรมการเรียน การสอนทั้งในห้องเรียนและกิจกรรมเสริมหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ครูผู้สอนควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ ตรง และได้สัมผัสสภาพการณ์ที่เป็นจริงในท้องถิ่น เช่น การออกสำรวจชุมชน การฝึกปฏิบัติภาคสนาม การไปทัศนศึกษาสถานที่สำคัญ และการเข้าร่วมกิจกรรมของท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนและอนุรักษ์ ศิลปวัฒนธรรม โดยปรึกษาหารือการจัดกิจกรรมร่วมกับผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอนทุกรายวิชา ตลอดจนบุคลากรในโรงเรียนและในท้องถิ่น

5. ครูผู้สอนควรใช้ประโยชน์จากทรัพยากรบุคคลในท้องถิ่นเพื่อจัดกิจกรรม การเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราให้มีประสิทธิภาพ เช่น การเชิญผู้รู้ หรือภูมิปัญญาชาวบ้าน มาเป็นวิทยากร

6. ครูผู้สอนควรใช้เทคนิควิธีสอนที่เน้นทักษะกระบวนการ เช่น กระบวนการ สืบสอบ กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่มเพื่อฝึกทักษะการทำงานอย่างมีขั้นตอน การทำงาน ร่วมกับผู้อื่น และฝึกการคิดวิพากษ์วิจารณ์ให้เหตุผล จนนักเรียนสามารถนำทักษะเหล่านี้ไปใช้ได้ จริงในชีวิตประจำวัน

7. ครูผู้สอนควรสร้างความร่วมมือกับแหล่งวิทยาการในท้องถิ่น ทั้งภาครัฐและ เอกชน เพื่อขอความช่วยเหลือในด้านข้อมูลและสื่อการเรียนการสอนต่าง ๆ เช่น เอกสาร หนังสือ ภาพโปสเตอร์ สไลด์ วิดีทัศน์ และตัวบุคคล เพื่อนำมาพัฒนาและปรับปรุงการเรียน การสอนวิชาท้องถิ่นของเรา ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

8. ครูผู้สอนควรชวนหาความรู้โดยการเข้าอบรม ประชุม สัมมนา ทาง วิชาการ ในทุกโอกาสที่สามารถจะทำได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนวิชา ท้องถิ่นของเรามาแล้ว ในด้านเจตคติต่อท้องถิ่น ประโยชน์ในการนำไปใช้ใน ชีวิตจริง
2. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นในการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเรา จากกลุ่มประชากรอื่น ๆ เช่น ผู้นำชุมชน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญการศึกษาในท้องถิ่น

3. ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิชาท้องถิ่นของเราที่เหมาะสมกับสภาพของท้องถิ่นและชุมชนในแต่ละแห่งที่โรงเรียนมัธยมศึกษาตั้งอยู่
4. ควรมีการศึกษาเชิงทดลองเพื่อเปรียบเทียบผลการสอนวิชาท้องถิ่นของเราด้วยวิธีสอนแบบต่าง ๆ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย